

1. אבו טיר יאסין
2. אבו טיר חוסין
3. אבו טיר עלי
4. אבו טיר דאוד
5. אבו טיר חדר
6. אבו טיר אחמד
7. אבו טיר עבד אל רחמאן
8. אבו טיר אחמד
9. אבו טיר ג'בריל
10. אבו טיר עלי
11. אבו טיר מוחמד
12. אבו טיר מוחמד
13. אבו טיר שריף
14. אבו טיר סולימאן
15. אבו טיר אברהים
16. עמותת "עיר שלם ירושלים"
17. חנה בנורה עיסא
18. חנה בנורה חסאן
19. חליל בנורה איסא
20. בנורה עיסא
21. בנורה סמי מיטרי
22. בנורה ג'ורג'
23. אנדוני חסאן
24. אבו חשיש לוטפי
25. בנורה עיסא
26. בנורה מיכאל
27. עטראש חנה חורי
28. יסק ג'אד
29. בנורה מאזין עזיז
30. בנורה ג'ורג'

נגד

1. שר העבודה והרווחה
2. ועדת השרים לענייני ירושלים
3. הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז ירושלים
4. משרד הבינוי והשיכון
5. הועדה לבניה למגורים ותעשיה מחוז ירושלים
6. הועדה המקומית לתכנון ולבניה 7. שילוני משה, עו"ד
8. מגידו עודד
9. סקה גרסיאלה נסרי
10. הפטריארכיה היוונית האורתודוקסית
11. מקור הנפקות וזכויות בע"מ

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

לפני הנשיא א' ברק, השופטים א' גולדברג, י' קדמי

עו"ד ע' פוגלמן - בשם משיבים 1-5

עו"ד א' אליאב - בשם משיבה 6

עו"ד מ' לפיקה - בשם משיבים 7-11

פ ס ק - ד י ן

השופט י' קדמי

1. פתח דבר

א. בעתירה שהוגשה בתיק זה מבקשים העותרים - [sc1] תושבי הכפרים אום טובא ובית סחור והעותרת מס' 16 - להכריז על בטלותן של החלטות המתייחסות לאישור תכנית בנין ערים (תב"ע) של מתחם הר חומה, כדלקמן: החלטותיו של שר העבודה והרווחה, המשיב מס' 1 (להלן: "שר העבודה" או "המשיב 1"), בדבר אישורה של תכנית מתאר מס' 5053, המתייחסת למתחם הר חומה (להלן: "תכנית המיתאר" או "תכנית 5053"); החלטת המשיבה מס' 2, וועדת השרים לענייני ירושלים (להלן: "וועדת השרים"), בדבר אישורה של תכנית המתאר ותכנית מס' 5053 א', שהיא תכנית מפורטת למתחמים השונים לצידה של תכנית 5053 (להלן: "תכנית 5053 א'"); החלטתה של המשיבה מס' 3, הועדה מחוזית לתכנון ובניה (להלן: "הוועדה המחוזית") בדבר הפקדת תכנית מס' 5053 א', ואישור תכנית המיתאר, לרבות החלטתה של וועדת המשנה של המשיבה מס' 3 (להלן: "וועדת המשנה") בענין זה; והחלטת המשיבה מס' 5, הועדה לבניה, למגורים ולתעשייה (להלן: "הול"ל"), בקשר לתכנית 5053 א' האמורה.

המשיבים מס' 7-11 הינם בעלי זכויות בשטח התכנית, אשר הגישו התנגדויות לתכנית 5053 וצורפו כמשיבים פורמליים כמי שעלולים להיפגע מהחלטת בימ"ש זה.

ב. העותרים בקשו לאסור בצו ביניים על המשיבים מס' 1-6 ליתן היתרי בניה ו/או להתחיל בעבודות בניה בתחומי המקרקעין נשוא תכנית 5053 או תכנית הול"ל האמורות; אך בקשתם נדחתה.

2. העובדות

א. העותרים 1-15 הינם תושבי הכפר אום טובא (להלן: "תושבי אום טובא"); העותרת מס' 16 הינה עמותה שמטרתה פיתוחה של העיר ירושלים לרווחת כל תושביה, ללא השתייכות דתית או לאומית (להלן: "העותרת 16"); והעותרים 17--30, הינם תושבי העיירה בית סאחור (להלן: "תושבי בית סאחור").

ב. כל העותרים - פרט לעותרת 16 - החזיקו בשטחי קרקע, שהופקעו על פי צו שר האוצר מחודש יולי 1991, לצורך בנית שכונה חדשה הידועה בשם "הר חומה" (להלן: "מתחם הר חומה" או

"המקרקעין" לפי העניין). העותרים נקטו בהליכים משפטיים כנגד הפקעת המקרקעין; אך השגותיהם בעניין זה נדחו ובית המשפט אישר את תוקף ההפקעה.

בשנת 1994 הגישו העותרים לבית משפט זה עתירה למניעת הבניה במקרקעין. גם עתירה זו נדחתה, לאחר שבית המשפט קבע כי "שאלת אכלוסו של השטח אינה עומדת בשלב זה על הפרק..." (בג"צ 5601/94).

טענת העותרים היא: כי עם אישור תכניות המתאר 5053 ו-5053א ביום 26.2.97, מבלי ליתן במסגרת התכניות האמורות מענה - ולו גם חלקי בלבד - לצרכיה של האוכלוסיה הערבית, השתנו הנסיבות והגיעה השעה להכריע בטענותיהם כנגד הבניה ואיכלוס המקרקעין.

טרוניתם העניינית הבסיסית של העותרים היא: כי היקף ההפקעות מחד גיסא, וזכויות הבניה המוגבלות הניתנות לאוכלוסיה הערבית באיזור מאידך גיסא, הביאו לכלל צפיפות דיור בלתי נסבלת באום טובא ובכפר השכן, צור באחר.

ג. בתאריך 23.5.95 החליטה המשיבה מס' 3 - הוועדה המחוזית - להפקיד את תכנית 5053; וביום 11.11.95 פורסם דבר ההפקדה ברשומות. כחודשיים לאחר מכן, ב-11.1.96, הגישו העותרים התנגדויות לתוכנית האמורה. כאשר ארבע מן ההתנגדויות נדחו על הסף על ידי מר סויסה שניהן אז כיו"ר הוועדה המחוזית, מחוסר מעמד של המתנגדים; ואילו הדיון בעניינן של ההתנגדויות האחרות נקבע ליום 12.3.96, אליו זומנו כל העותרים למעט העותרת מס' 16, שמר סויסה סבר שאין לה מעמד בהקשר זה.

ד. תושבי בית סאחור לא הופיעו לדיון שנקבע ליום 12.3.96, בשל סגר שהוטל באיזורם; והם שלחו על כך הודעה לוועדה המחוזית ואף שיגרו אליה את עו"ד זיידמן על מנת להבטיח שהודעתם הגיעה ליעדה. מר סויסה הבהיר לעו"ד זיידמן: כי מאחר ועותרים אלה הוזמנו לדיון ולא התייצבו, אין מניעה לקיים את הדיון בהיעדרם; והודיע, על כן, על דחיית ההתנגדויותיהם. בתום חלק זה של הדיון, הורה מר סויסה לעו"ד זיידמן לעזוב את חדר הדיונים; והמשך הדיון התקיים ב"דלתיים סגורות" שעה ארוכה.

מאוחר יותר באותו יום, השתתף עו"ד זיידמן בדיון בהתנגדות של תושבי אום טובא. לאחר שהסתיים הדיון בהתנגדויותיהם, ניתנה לתושבי בית סאחור - העותרים 17-30 - שלא התייצבו, כאמור, מחמת הסגר, ארכה של שבוע ימים להתייצב לדיון בהתנגדויותיהם בפני הוועדה. ברם, גם במועד החדש נבצר מהעותרים האמורים להתייצב בשל הסגר; והוועדה דחתה בו ביום - פעם שניה - את כל ההתנגדויותיהם.

תושבי בית סאחור, פנו מיד בעתירה מנהלית כנגד דחיית ההתנגדויותיהם לבית המשפט המחוזי בירושלים; והעתירה נתקבלה. בטרם נשמעו ההתנגדויות לגופן, פנו העותרים תושבי בית סאחור, לחברי ועדת המשנה - הפועלת מכוחה של המשיבה מס' 3 - וביקשו מהם שיפסלו עצמם מלדון בעניינם; וזאת, לאור התבטאויותיהם ולנוכח השתתפותם בדיון הסגור שקויים בשעתו עם יזמי התכנית.

דרישה זו נדחתה על ידי חברי ועדת המשנה; והתנגדויותיהם של תושבי בית סאחור נשמעו ביום 16.4.96 וביום 30.4.96. זמן קצר לאחר מכן - ביום 12.5.96 - דחתה ועדת המשנה את ההתנגדויות של תושבי בית סאחור.

ה. כאמור, הדיון בהתנגדות העותרים מס' 1-15 - תושבי אום טובא - שלא היו נתונים בסגר התקיים כאמור לעיל, בנוכחותם ובנוכחות עו"ד זיידמן, במועד המקורי, 12.3.96.

במהלך הדיון בהתנגדות, הציע מר סויסה לעותרים לרכוש דירות במיתחם הר חומה. ברם, הצעה זו נדחתה מכל וכל על ידי העותרים מטעמים שונים ובין היתר: בשל כך שמחיר הדירות אינו בהישג ידם; ומשום שסגנון הבנייה שונה מזה המקובל אצל האוכלוסיה הערבית. בתום הדיון, נדחו ההתנגדויותיהם של תושבי אום טובא.

ו. בפנינו חזרו העותרים על עיקרי התנגדותיהם; וניתן על כן להציג את טעמי ההתנגדות ונימוקי העתירה יחד. בעיקרו של דבר - ועל דרך הסיכום - העלו העותרים שתי כיתות של טענות:

האחת - מציגה טיעון כללי בדבר אפליה וקיפוח של האוכלוסיה הערבית, המתגוררת בסמוך למיתחם הר חומה בפרט ושל האוכלוסיה הערבית במזרח ירושלים בכלל; ואילו

השניה - מונה שורה של ליקויים ופגמים נקודתיים, שנפלו - לפי הטענה - בהליכי התכנון והאישור של התכנית מס' 5053.

כיתת הטענות הראשונה, מדגישה שלושה אלה: ראשית - כי התכנית 5053 מדברת בשכונה יהודית מובהקת, שלתושבים ערבים אין כל דרך להשתלב בה; שנית - כי התכנית מתעלמת לחלוטין ממצוקת הדיור והפיתוח של האוכלוסיה הערבית באיזור; ושלישית - כי התכנית גורמת לניתוק הישובים בית סאחור ואום טובא מירושלים והאחד ממשנהו.

כיתת הטענות השניה, סומכת בעיקרה על קיומם של הליקויים הבאים בהליכי התכנון והאישור: "ניגוד עניינים" של מספר מחברי הוועדה המחוזית המעורבים באישור התכנית, (כשהדגש הוא על היותה של נציגת משרד הבינוי והשיכון שותפה לדיונים בוועדה המחוזית); אישור התכנית ללא חוות דעת סביבתית; קיומם של "דיונים פנימיים" זרים, בהם הוכרע גורל התכנית; אפליה של העותרים על ידי קבלת "התנגדותו" של המשיב מס' 8 (מגידו), בדבר צירוף שטח נוסף לתחולת התכנית; ולבסוף - מעורבות זרה של בעלי ענין בתכנית באמצעות המשיב מס' 7, עו"ד משה שילוני.

ז. העותרים לא הגישו בזמנו התנגדות לתכנית המפורטת 5053א', ובמהלך הדיון ביקשו לתקן את העתירה בהקשר זה. התשובות שתינתנה להלן לטענות בעניינה של התכנית הבסיסית 5053, נותנות, למעשה, מענה, גם לעניינה של התכנית המפורטת. לכן, לא מצאתי מקום לדיון נפרד בעניינה של האחרונה.

3. הטיעון בעתירה: הטענות הכלליות - אפליה

א. עיקרי הטענות

במסגרת הטענות הכלליות בדבר אפליה, קיפוח והתעלמות ממצוקתה ומצרכיה של האוכלוסיה הערבית באיזור, הדגישו העותרים: ראשית - את העובדה שתוואי דרכי הגישה למיתחם הר חומה, ינתק את היישובים אום טובא ובית סאחור מירושלים וממיתחם הר חומה, וכביד ביותר על הקשר הקיים ביניהם; שנית - את העובדה שהיקף ההפקעה מאדמותיהם של שני היישובים הנ"ל עולה על היקף הפקעתם של אדמות שהיו בבעלותם של אחרים; שלישית - את העובדה, שהתכנית אינה שומרת על איזון בין שיעור ניצול הקרקע במיתחם הר חומה לבין זה המותר ביישובים הערביים שבסביבה; ורביעית - את העובדה שהבניה המתוכננת במיתחם הר חומה, בולמת את פיתוחם של היישובים הערביים באיזור ומצמצמת את יכולתם להציע שיכון ועבודה לבניהם.

(2) המאפיינים של הטענות הכלליות הם, בעיקרו של דבר - כמתחייב מן האמור לעיל - תווי אפליה וקיפוח. תווי אופי אלה, באים לכלל ביטוי בעצם ההפקעה ומימדיה, ככל שמדובר באדמותיהם של העותרים; ובהשלכות שיש להפקעה ולהקמת הישוב היהודי בהר חומה על היישובים הערביים שבסביבה הקרובה.

ב. תגובת המשיבים

(1) לשיטת המשיבים, הטענות המכוונות - במישרין או בעקיפין - כנגד עצם ההפקעה, אינם ענין לעתירה כנגד אישור תכנית הבנין במיתחם הר חומה. אשר על כן, מתמקדת התגובה בטענות הקשורות במישרין באישורה של התכנית; וזאת - תוך הדגשה, שבסופו של דבר, לא פגמים וליקויים בהליכי התכנון והאישור עומדים בבסיס הגשת העתירה, אלא ניסיון למנוע ולהכשיל הקמת ישוב יהודי במיתחם הר חומה, ולמנוע את מימוש ההפקעה מהעותרים.

(2) עמדתם הבסיסית של המשיבים היא, כי תכנית המיתאר - כשלעצמה - אינה מפלה לרעה את המיגזר הערבי ואינה מיטיבה עם המיגזר היהודי על חשבוננו. התכנית אינה מונעת רכישת דירות על ידי תושבים ערבים; ואף שיש להניח שמרבית הדירות תירכשנה על ידי יהודים, אין הדבר נעוץ במשגים תיכנוניים ועל כן גם אינו ניתן לתיקון על ידי שינויים בתכניות הבניה.

(3) טענת האפליה שמעלים העותרים, נעוצה - למעשה - בהשוואה שעשו בין תכנית מס' 2302א' - המדברת בכפרים צור באחר ואום טובא (להלן: "תכנית 2302א'") לבין תכנית 5053, המתייחסת למיתחם הר חומה. הטענה היא, כי המתכננים של תכנית 2302א' לא גילו - לצרכי התושבים הערביים, אותו יחס שגילו המתכננים בתכנית 5053 לצרכי התושבים היהודים. לשיטת המשיבים, גישה זו של העותרים שגויה מיסודה. ראשית - בשל כך שהשוני בהיקף הבניה המתוכנן בהר חומה, לעומת זה המתוכנן לשטח שעליו חלה תכנית 2302א' נעוץ בכך שהר חומה הינה שכונה אורבנית, המתוכננת להיבנות על שטח ריק; ואין לו קשר כלשהו ל"סוג" האוכלוסיה שעבורה מתוכננת הבניה בשתי התכניות. ושנית - משום שחלק ניכר מהאוכלוסיה הערבית באזור ירושלים, מעדיף להתגורר בבניה כפרית צמודת קרקע, להבדיל מבניה ריכוזית לגובה, המקובלת על האוכלוסיה העירונית היהודית. הדברים שאמר, בהקשר זה, אחד המתנגדים לתכנית 5053, מדברים בעד עצמם: "אנחנו הערבים לא בונים אחד על השני" ובהמשך: "... אבל אנחנו הכפריים, אנחנו לא גרים בעיר, אנחנו כל אחד רוצה לגור לבד" (ההדגשות שלי - י.ק.).

במצב דברים זה, מסכמים המשיבים, אין בסיס לטענת האפליה בקשר לצפיפות הבניה הגבוהה בהר חומה, לעומת דלילות הבניה הנמוכה בצור באחר ובאום טובא. ומכל מקום - מבהירים המשיבים - אם יש לעותרים עניין אמיתי בהגדלת הצפיפות באזורי המגורים שלהם, בידם להעלות נושא זה במהלך הדיון בהתנגדויות לתכנית 2302א' הנ"ל; והעניין ייבחן לגופו, על ידי הועדה המחוזית ורשויות התכנון. בהקשר זה, מפנים המשיבים את תשומת הלב לדברי הועדה המחוזית אשר קבעה בהחלטה מיום 19.3.96 כי: "... נושא זכויות הבניה של תושבי אום טובא יבדקו בתכנית 2302א' המופקדת, החלה על שטחי אום טובא".

(4) המשיבים מוסיפים וטוענים, כי וועדת השרים אשר החליטה לאשר את הבניה בהר חומה, החליטה גם לאשר תוספת של 3015 יחידות דיור לבניה לאוכלוסיה הערבית בירושלים; וזאת, אגב הקצאת משאבים כספיים מתקציב המדינה, ככל שהדבר יהיה דרוש לשם ביצוע ההחלטה.

4. הטיעון בעתירה: הטענות הנקודתיות - ליקויים בקבלת ההחלטה להלן הצגה מורחבת של עיקרי הטענות הנקודתיות, בדבר קיומם של פגמים בהליכי אישור התכנית 5053:

א. "ניגוד עניינים" של חברי הועדה: חשש למשוא פנים

(1) טענות העותרים לטענת העותרים, לוקה חלק נכבד מחברי הועדה המחוזית ב"ניגוד עניינים" אישי, באופי ובמידה המשמיטים את הבסיס מתחת לכשרות החלטותיה של הועדה מטעם זה בלבד. בהקשר זה, מצביעים העותרים במיוחד על שניים אלה: ראשית - על כך שהממונה על מחוז ירושלים במשרד הבינוי והשיכון, הינה בעת ובעונה אחת חברה בועדה המחוזית (המשיבה מס' 3) ונציגת היזם (המשיב מס' 4) בדיון בהתנגדויות, שהתקיים בפני ועדת המשנה; ושנית - על כך שנטלה חלק בהצבעה על התכנית, בלא שהפנתה את תשומת הלב למצב ניגוד העניינים בו היתה נתונה.

לעניין נוכחותה של נציגת משהב"ש בדיון בוועדת המשנה, מדגישים העותרים, כי אין המדובר ב"ניגוד עניינים" מוסדי פורמלי גרידא - הנעוץ אך בכך שהיא עובדת משהב"ש - אלא, ב"ניגוד עניינים" מהותי ואמיתי, הנעוץ בזיקתה האישית לתכנית. לטענת העותרים, נציגת משהב"ש השתתפה בשעתו גם בוועדת ההפקעות, אשר קבעה את גבולות ההפקעה שביסוד תכנית 5053; והיא זו אשר הציגה את התכנית בפני וועדת הכספים של הכנסת והיתה הרוח החיה במשרד הבינוי והשיכון בגיבושה ובהגשתה לאישור.

לשיטת העותרים, עומדת השתתפותה של נציגת משהב"ש בהצבעה על התכנית - בלא שהפנתה את תשומת הלב למצב של ניגוד העניינים בו היתה נתונה - בניגוד להוראותיו של סעיף 47א' לחוק התכנון והבנייה (להלן: "חוק התו"ב"); ודי בה בלבד כדי להביא בלבד לפסילת ההחלטה בדבר הפקדת התכנית.

(2) תגובת המשיבים לטענות בדבר מעורבותה כפולת הפנים, לכאורה, של נציגת המשהב"ש, מסבירים המשיבים: כי הוראותיו של סעיף 47א' הנ"ל - האוסרות על נציגו של הגוף היוזם תכנית בנין, להשתתף בדיון ובהצבעה בקשר לאישורה - מתייחסות אך ורק לדיון בהתנגדויות; ואין הן חלות לגבי השתתפות בדיון ובהצבעה בהפקדת התכנית.

נציגת משהב"ש לא השתתפה בדיונים ובהצבעה על ההתנגדויות. אשר על כן אין בסיס להחלת הוראותיו של סעיף 47א' הנ"ל לגביה; ואף לא לטענה כללית של חשש למשוא פנים מצידה.

ב. התייחסות פוגעת במהלך הדיון

(1) טענת העותרים לטענת העותרים, תושבי אום טובא, הם נתבקשו במהלך הדיון בהתנגדויות, להצביע על השטח השנוי במחלוקת על גבי "מפת התכניות" הרשמית של הוועדה.

העותרים, שהצטיידו במפות משלהם - ושהן המפות היחידות המוכרות להן - ביקשו להגישן לוועדה לתמיכה בטענותיהם, אך נדחו בשל דרישת מר סוויסה, שכל מתנגד יציג את התנגדותו על גבי המפות של המשיבים דוקא. העותרים ראו בכך פגיעה קשה ומכוונת בזכות הטיעון שמעניק להם הדין בדיון בפני הוועדה, וביכולתם להציג בפניה את טענותיהם ולשכנע את חבריה בצדקתן.

(2) תגובת המשיבים תשובת המשיבים לטענה זו היא: כי בהזמנה המקורית לדיון בהתנגדויות צוין במפורש, שעל המתנגדים להעביר לוועדה נתונים מדויקים על מיקום המקרקעין; ודרישה זו חזרה על עצמה בהזמנה נוספת שנשלחה אל העותרים אליה צורף צלום מתשריט התכנית שעליו - ועליו דוקא, על מנת למנוע אי הבנות - התבקשו העותרים לסמן את השטח והדבר לא נעשה על ידם.

ג. דיון מאוחד בתכנית 5053 ו- 2302א'

(1) טענת העותרים במהלך הדיון בהתנגדות לתכנית 5053, טענו העותרים כי יש לדון בתכנית זו - על כל פרטיה - יחד עם תכנית 2302א'. טענה גורפת זו נדחתה על ידי המשיב מס' 6. הטעם לדחייה היה, שיש מקום לדיון משותף בשתי התכניות - שהן תכניות "מצרניות" - אך ורק בקשר לגבולות, כבישים, דרכי גישה, שטחי נוף ואזור מסחרי, אך לא מעבר לכך; וזאת לנוכח מהותן השונה של התכניות: האחת מתייחסת ליישוב אורבני מודרני ואילו השניה מדברת ביישוב כפרי מסורתי.

טענת העותרים בהקשר זה היא: כי בפועל נדונו שתי התכניות בכפיפה אחת, כפי שהדבר מתחייב מהחלטת המשיבה מס' 6 מיום 23.5.95 בדבר הצורך בתיאום ביניהן; ומשנותרו ביניהם על אף הטיפול המשותף, פערים כה גדולים, מן הראוי הוא, לדעת העותרים, ששתי התכניות תידונה במשותף לאורך כל הדרך.

(2) תגובת המשיבים תשובת המשיבים לטענה האמורה היא: כי אין לקשור את התכנית 5053 לתכנית 2302א'; וכי הדיון בהפקדת תכניות אלה התקיים באותו מועד, משום שהן תכניות מצרניות ובתור שכאלה, היה מקום לתאום מוגבל בלבד ביניהן, כמפורט לעיל. מעבר לתאום זה, לא היה - ואין - צורך להמשיך את הדיון בתכניות אלו בכפיפה אחת, והחלטת המשיבה 4 מיום 23.5.95 אינה מדברת על הצורך בתאום כזה, מעבר לזה שדובר עליו לעיל.

ד. קיום "דיונים פנימיים" פסולים

(1) טענת העותרים לטענת העותרים, קויים ביום 7.3.96, דיון פנימי "מוקדם" לבחינת התכנית ואישורה. בדיון זה, השתתפו מהנדס המחוז שהכין את התכנית, מר סויסה שהיה אז יו"ר הוועדה המחוזית, נציגת משהב"ש ומתכננים מקצועיים מטעם משהב"ש.

לדיון ניתן הכינוי "פנימי"; והעותרים לא הוזמנו לקחת בו חלק ולא ידועים להם פרטיו. דיון זה התקיים שלושה ימים בלבד לפני הדיונים הפתוחים בהתנגדויות; ובכך יש - לטעמם של העותרים - פגיעה בכללי הצדק הטבעי, וכירסום ממשי ומהותי בזכות הטיעון שלהם.

עוד טוענים העותרים, כי חברי וועדת המשנה פנו "באורח פרטי" למינהל מקרקעי ישראל ובקשו בדיקת הבעלויות בחלקות של העותרים. העותרים מסכימים, כי ועדת המשנה אינה מנועה מלקיים בדיקות כאמור. ברם, לשיטתם, מן הדין היה להביא את דבר עריכתן לידיעתם. במיוחד, מדגישים העותרים, שראוי היה להביא לידיעתם את תוצאות הבדיקות; וזאת בהתחשב בכך שבהחלטת הוועדה מיום 12.5.96, הובע ספק אם חלקותיהם של העותרים מצויות בתחום התכנית.

דיונים פנימיים "סגורים וחסיים" ועריכת בדיקות "מאחורי הקלעים" פוגעים - לשיטת העותרים - בזכותם הבסיסית להיות שותפים מלאים לדיון בהתנגדויותיהם; ומונעים מהם מלהציג את עמדתם על רקע גילוי מלא של המידע, שנפרש בפני חברי הוועדה הדנה בהתנגדויות. הדרך שבה נהגה הוועדה שללה, למעשה, מן העותרים - לשיטתם - את זכותם לטיעון הולם.

(2) תגובת המשיבים לטענת המשיבים, אותו "דיון פנימי" שעליו סומכים העותרים את השגתם בענין זה, לא היה "דיון מקדים" בהתנגדויות; ותכליתו לא היתה לקבוע עמדה מוקדמת לגביהן לפני ומבלי לשמוע את העותרים. למעשה, המדובר בדיון הבהרה של נושאים תכנוניים, הקשורים בתכנית ותו לא. הוא הדין - מבהירים המשיבים - בבקשת חברי הוועדה בדבר בדיקת הבעלויות: היתה זו בדיקת בירור והבהרה; ולא הליך של בירור והחלטה בהתנגדויות.

לשיטת המשיבים, דיונים ובדיקות מסוג זה, אינם מהווים חלק מן הדיון הפומבי שמקיימת הוועדה במסגרת הליכי הבירור של התנגדויות.

ה. קבלת התנגדותו של מגידו: אפליה

(1) טענת העותרים להלן, בתמצית הרקע לטענה: לאחר שהחלטת ועדת המשנה בדבר אישור התכנית הומצאה לידי העותרים, התברר להם כי התקבלה התנגדותו של מר עודד מגידו, לפיה: יש לכלול שטח של כ-28 דונם המצוי באום טובא, (להלן: "חלקת מגידו") במסגרת תכנית 5053 ולא במסגרת תכנית מס' 2302א'. חלקת מגידו נועדה להיות "שטח ריק", המוקף מכל עבריו בשטחים ירוקים כאמור בתכנית 2302א' ובתכנית 5053. בעקבות קבלת התנגדותו של מגידו, צורפה חלקת מגידו לתחום תחולתה של תכנית 5053, והותרה בה בניה בשיעור של 75% בכך הפכה חלקת מגידו לשטח מבונה במרכזת של שמורת טבע; ונגרעה מהשטחים הירוקים שנקבעו במקור על פי תכנית 2302א'.

לטענת העותרים, מבחינה תכנונית אין כל הבדל בין חלקת מגידו לבין חלקות אחרות הגובלות עימה ממזרח וממערב; ומסקנתם היא, כי ההבחנה בינה לבין האחרות, נעוץ בכך שבעליה הוא יהודי. בכך יש הפליה לרעה של בעלי החלקות האחרות ופגיעה בתכנית 2302א'.

הוועדה לא אפשרה לתושבי אום טובא ולבעלי החלקות הגובלות בחלקת מגידו להגיש התנגדות לשינוי שביקש מגידו; ובכך גילוי נוסף של אפליה מול המגזר היהודי.

(2) תגובת המשיבים תשובת המשיבים לטענה זו היא כי העותרים מנסים להטיל דופי בכל החלטה של הוועדה; גם כאשר זו מקבלת התנגדויות שהוגשו לה ושוקלת מחדש את עמדתה, כפי שנעשה בעניין מגידו. לשיטת המשיבים, ההחלטה בהקשר זה היתה החלטה עניינית והיא נעוצה בשיקולי תכנון מובהקים.

ו. "מעורבות זרה" סמויה בעבודת הוועדה

(1) טענת העותרים לטענת העותרים, המשיב מס. 7 - עו"ד משה שילוני - אשר היה חבר בוועדת המשנה, שימש למעשה כנציגם של יזמים תושבי ירושלים; ובתור שכזה היה פסול מלקחת חלק בדיוניה של הוועדה. מר שילוני היה שותף פעיל בדיונים שקבעו, בסופו של דבר, את תוואי הכבישים באיזור, למורת רוחם של העותרים; והעותרים סבורים, שהוא ניצל את יכולתו להשפיע על הוועדה בהקשר זה לקידום עניינם של "שולחיו" - האחים גולבנציץ - הנחשבים כמקורביו של השר לשעבר אריה דרעי.

(2) תגובת המשיבים תגובת המשיבים לטענה זו היא: כי לא הובא בפניהם דבר לביסוסה של טענה זו; וכי המדובר בהפרחת "שמועות" חסרות בסיס, אשר מקומן לא יכירן בדיוניה של ועדת המשנה להתנגדויות.

ז. העדר חוות דעת סביבתית

(1) טענת העותרים פגם חמור, המכשיל את אישורה של התכנית, מוצאים העותרים בכך, שהוועדה הכריעה בהתנגדויותיהם ללא קבלת "חוות דעת סביבתית", כפי שדרש נציג משרד הבריאות.

(2) תגובת המשיבים חוות דעת כאמור, אכן לא הוגשה לוועדה. ברם, לשיטת המשיבים, "תדריך התכנון" שהוגש לוועדה, כולל התייחסות מלאה לנושאי הסביבה; ויש בו התייחסות לכל אחד מהנושאים, שחוות הדעת הסביבתית היתה אמורה לדון בהם.

במצב דברים זה, היתה הוועדה רשאית להסתפק בתדריך; ולדחות מכוח האמור בו, את התנגדויות העותרים בנושא זה.

ח. ניתוק הכפרים האחד ממשנהו ומירושלים

(1) טענת העותרים לטענת העותרים היא, כי מערכת הכבישים המתוכננת, מנתקת למעשה את שני הישובים הערביים האחד ממשנהו ואת שניהם כאחד, מהמרכזים העירוניים הסמוכים להם.

(2) תגובת המשיבים המשיבים טוענים, כי אין בטענה זו כל ממש ואין לה אחיזה בעובדות. לשיטת המשיבים בחינת תשריט התכנית מלמדת, כי התכנית אינה כוללת ביטולי דרכים קיימות כלשהן; ודי בכך כדי לדחות טענה זו.

ט. שינוי בתוואי הגישה לשכונה החדשה

(1) טענת העותרים לשיטת העותרים, כביש "מעלה דרגה" הוצא מתחום תכנית 5053, על אף שהוא אמור להיות העורק הראשי והמרכזי של השכונה החדשה. בעניין זה הוגשו שלוש התנגדויות, ברם, הוועדה לא דנה בהם כלל: והחליטה, באורח חד צדדי, כי השטח שבו מצוי הכביש יוצא מהתכנית. הטרוניה היא, איפוא, בעיקרה, כנגד אי קיום דיון מסודר בהתנגדויות בהקשר זה.

(2) תגובת המשיבים עמדת המשיבים היא, כי תכנית 5053 לא ביטלה אף אחד מתוואי התנועה הקיימים; ועל פי טיבה שאלת "מרכזיותו" של תוואי זה או אחר - בתוך השטח שהתכנית חלה עליו - הינו עניין תכנוני הנתון לשיקולי תכנון בלבד.

5. תיקוני האפליה הנטענת, באמצעות שינויים בתכניות מתאר "שכונות"

א. כאמור, במהלך הדיונים בעתירה, המחישו העותרים את טענות האפליה להם טוענים, בין היתר, על ידי עריכת השוואה בין תכנית הבנין 5053 - המתייחסת, כאמור, למיתחם הר חומה - לבין תכניות הבנין המתייחסות לישובים הערביים באיזור - תכנית מס' 2302 והתכניות הקשורות בה - המצויות

בהליכי אישור. ההשוואה מתמקדת בעיקרה: בהיקף ושיעור ניצול הקרקע לבניה: ובהקצאת קרקע לאיזורי תעשייה לקידום התעסוקה של תושבי האיזור.

ב. המשיבים הודיעו - כבר במהלך הדיון בעתירה - על מתן הזדמנות לעותרים להשתתף בדיונים של תכנית 2302.

על רקע הטענות האמורות החליטה הוועדה להשלמת תכניות", להגדיל את הצפיפות באיזורי הבניה למגורים על פי תכנית 2302; וכתוצאה מכך, הוגדל מספר יחידות הדיור שניתן להקים ע"פ אותן תכניות מכ - 1300 ל-3000.

במקביל, קבעה הוועדה הנ"ל: ראשית - כי תתאפשר הגדלת נפח הבינוי של מבני הציבור על פי התכנית, על ידי אישור תוספת קומות למבנים אלה; ושנית - כי שטח של כ- 70 דונם יוצא מתחומי תחולת התכניות הנוגעות לענין, ועיריית ירושלים הונחתה להכין לשטח זה תכנית מפורטת לבניה רוויה למגורים בבתי קומות.

התכנית המפורטת להקמת שכונת מגורים בצור באחר - תכנית 2302ב' - כבר הוכנה ואף הומלץ על הפקדתה; ובעקבות קבלתה, יגדל מספר יחידות הדיור בארבע מאות יחידות.

גם לנושא התעסוקה ניתנה תשומת לב, והוועדה האמורה קבעה, כי ניתן יהיה להגיש בהקשר זה תכנית מפורטת בדבר הקצאת שטחים נוספים לתעשייה; וזאת - תוך הדגשה, כי הקמת מקורות תעסוקה לתושבי הסביבה תידון בחיוב.

ג. עמדת העותרים היא, כי אין בשינויים שיחולו בתכניות 2302, 2302א' ו-2303 - כמפורט לעיל - כדי לרפא את הפגמים שבהם לוקה תכנית 5053. לשיטת העותרים, בשינויים שהוכנסו בתכניות המתכנסות לאזורים האחרים - המיושבים באוכלוסיה ערבית - יש משום הודאה בטענה המרכזית שלהם, בדבר הקיפוח המתמשך של המגזר הערבי במזרח ירושלים בכלל ושל העותרים בפרט. לגישתם של העותרים השינויים בתכניות האחרות, הם בבחינת "מעט מדי ומאוחר מדי"; ואין בהם כדי לשנות את העובדה, שהתכניות נשוא העתירה אושרו בהליכים שבהם נזנח לחלוטין עניינם של העותרים, דיונית ומהותית כאחד.

במצב דברים זה - כך מסכמים העותרים - אין ב"תיקוני האפליה" האמורים: כדי לרפא את אי החוקיות שבו לוקים הליכי האישור של התכנית 5053 וכדי לסלק את הפגם המהותי הנעוץ שבחוסר האיזון בין האינטרסים של כל הנוגעים בדבר והמשמיט, לדעתם, את הבסיס מתחת לתוקפה של התכנית.

לדעת העותרים, אין מנוס, איפוא, מביטולה של התכנית 5053, בשל היותה כשלעצמה בלתי סבירה לחלוטין; ומהכנת תכנית חדשה במקומה, על בסיס תכנוני שונה לחלוטין. עם זאת, על מנת למנוע עיכוב בהחלת השינויים המוצעים בתכניות 2302 ו-2302א' כמפורט לעיל וכדי לאפשר מתן היתרי בניה על פיהם לתושבי האיזורים הערביים שהתכניות מתייחסות אליהם, מציעים העותרים "לתקן" תוכניות אלה, ללא צורך בהפקדתן מחדש.

ד. עם זאת, להשלמת תמונת השיפורים במצבה של האוכלוסיה הערבית באיזור, ראיות לציון ההערות הבאות:

(1) בעקבות החלטת הממשלה ליישם את תכנית הבניה ב"הר חומה", החליטה וועדת השרים לענייני ירושלים להקציב באופן חד פעמי סך 130 מיליון ש"ח לשיפור התשתיות במזרח העיר. ברם, לטענת העותרים, סכום זה הינו קטן ביותר ביחס לסכום הנדרש כדי להשוות את רמת השירותים של מזרח העיר לזו של מערבה, שהוא, להערכתם, כ- 30 מיליארד ש"ח.

לטענתם של העותרים, מזרח ירושלים סובלת מפיגור של שנות דור לעומת רמת התשתיות שבמערב העיר. לשיטתם, ההחלטה האמורה, מהווה צעד ראשון וחלקי לקראת ההתמודדות עם הקפוח של המגזר הערבי; ברם, אין בה ביטוי למגמה של "אפליה מתקנת" לה הם מצפים. ומכל מקום, החלטה זו אינה מרפאה את חוסר הסבירות שבתכנית הבנין במיתחם הר חומה;

ואין היא מהווה אלא תיקון חלקי של אפליה קיצונית שהולידה את הצורך בתיקון השגיאות התכנוניות של תכנית 2302א' המקורית.

לשיטת העותרים, התיקונים והשיפורים שנעשו לטובת האוכלוסיה הערבית באיזור מהווים למעשה "עסקה", שלפיה: אם ישלימו עם הקיפוח הקיצוני הכרוך בבנייה במיתחם "הר חומה", יופלו פחות במקומות אחרים. לכך אין העותרים יכולים להסכים.

(2) עמדתם של העותרים, היא, בסופו של דבר, שאין בפעולות שבוצעו - והעתידות להתבצע - לתיקון "העדר האיזון" בין שני המיגזרים, כדי לתקן ולרפא את הפגמים המהותיים שנתגלו בתכנון התכנית 5053 - נשוא העתירה - ובאורח אישורה. אשר על כן, אין העותרים מוצאים הצדקה לחזור בהם מעתירתם; ובקשתם היא כי היא תידון לגופה, על אף התיקונים בתכניות המתייחסות לישובי האיזור הערביים ועל אף הקצאת המשאבים לשיפור התשתיות במזרח העיר.

לדידם של העותרים, השאלה הטעונה הכרעה בנסיבות שנוצרו, היא: לו מקבלי ההחלטות היו מפעילים את הסמכויות שבידיהם ואת שקול דעתם לגבי מתחם "הר חומה", באופן הענייני שבו הפעילו אותו מאוחר יותר, כאשר הוחלט על "שיפור" התכניות של האיזורים הסמוכים, האם עדיין היו מאשרים את תכניות 5053 ו-5053א'. לשיטת העותרים, התשובה לשאלה זו היא בשלילה; ומכאן עמידתם על ביטול שתי התכניות.

7. דיון והכרעה בעתירה

א. טענות אפליה והעדר איזון בין המיגזרים הטענות הכלליות שהשמיעו העותרים בקשר להפליה ולקיפוח של האוכלוסיה הערבית במחוז ירושלים - על בסיס ה"השוואה" לאוכלוסיה היהודית במחוז זה - אינן שייכות לנושא העתירה, שעניינה באישור תכנית הבנין במיתחם הר חומה בלבד (השווה בג"ץ 1340/97).

תקיפת האישור, מתפרסת למעשה על שני מישורים: המישור התכנוני - העוסק בסבירות שיקולי המתכננים מצד אחד; והמישור המשפטי המדבר בחוקיותם ותקינותם של הליכי האישור, מצד שני. טענות כוללניות וגורפות על אפליה וקיפוח בדרך כלל - אינן רלוונטיות לאף אחד משני המישורים; כאשר אותן טענות במישור התכנוני המתייחסות להעדר שוויון ביחס לתכניות בנין אחרות באיזור, באו כבר על תיקונן, בהשלמות שנעשו לתכנית הבינוי 2302 והתכניות הקשורות בה.

במצב דברים זה, תידונה להלן אך ורק אותן טענות המתייחסות במישרין לשני המישורים הנ"ל; וזאת - ככל שלא ניתנה להן תשובה בשיפור התכניות המתייחסות לישובים הערביים באיזור.

ב. המישור התכנוני: טענות קיפוח, אפליה ומגמת ניתוק הישובים הערביים

(1) בנוגע להתערבות בג"צ בענייני תכנון, נקבע בפסיקה הכלל הבא: "בית משפט זה לא יטול לעצמו תפקיד של ערכאת ערעור בענייני תכנון, שהוא כולו בידי רשויות התכנון, והוא לא יתערב בשיקול הדעת שלהם אלא במקום שפעלו שלא כדין" (בג"צ 185/62, יז' 272, אגודת תדח"צ נ' הוועדה המחוזית לתכנון העיר. ראה בהקשר זה גם: בג"צ 102/52, ו', 827, ארגון בעלי המגרשים בעבר הירקון ואח' נ' שר הפנים ואח'; בג"צ 570/80, לז' 722 (1), תדיראן בע"מ נ' הוועדה המקומית; בג"צ 478/85, מ' 294 (2), אבולעפיה נ' הוועדה המחוזית).

כלל זה הוא המנחה והמדריך בבירור טענות והשגות במישור התכנוני.

(2) הטענות שהעלו העותרים במישור התכנוני כנגד אישור תכנית הבינוי במיתחם הר חומה, נעוצות למעשה בטיעון גורף של "אפליה וקיפוח" ואלה המרכזיות שבהן: תכנון מגמתי של איזור מגורים, שתכליתו להבטיח את אופיה היהודי של השכונה; ותכנון דרכי גישה ותנועה באיזור, באופן שהישובים הערביים אום טובא ובית סאחור ינותקו, למעשה, מירושלים מצד אחד, ואחד ממשנהו מצד שני.

טענות אלו נבחנו ונדחו בדיון שהתקיים ביום 12.3.96, שהוא גם על בסיס עמדתו של המתכנן אשר תכנן את תכנית 2302א' עבור הישובים הערביים באיזור.

שני הנושאים נבדקו מן ההיבט התכנוני בדוק היטב; ואנכי לא מצאתי טעם, לדחות את התשובות שניתנו על ידי המשיבים בעניינם. השכונה העומדת להיבנות במיתחם הר חומה הינה שכונה עירונית מודרנית; ומטבע הדברים, שהיא שונה תכלית שינוי - מן ההיבט התכנוני - מישוב כפרי מסורתי, המבקש להמשיך ולשמור על אופיו משכבר הימים. השכונה העירונית המודרנית המיועדת, אינה סוגרת שעריה בפני איש, לרבות לא בפני תושבי האיזור - כפי שמבהירים המשיבים - המוכנים להסתגל לתנאי דיור ואורחות חיים אורבניים מודרניים.

רשויות התכנון, הן המופקדות על תוכניות הבינוי, לרבות קביעת אופים של מיתחמי המגורים המיועדים והתאמת הבניה לצרכיה של האוכלוסיה שתתגורר במיתחמים אלה; ובית משפט זה לא יעשה עצמו רשות-תכנון-על ולא יתערב בשיקולי התכנון ובהחלטות שמקבלות רשויות התכנון "אלא במקום שפעלו שלא כדין", כמפורט בפסקה (1) לעיל.

הוא הדין בטענות המדברות על המגמה לבדוד את הישובים הערביים באיזור. כפי שעולה מתגובת המשיבים, אין בתכנית בטול כביש מן הכבישים הקיימים, ולא הובאה בפנינו חוות דעת מקצועית, המצביעה על כך שתכנון דרכי הגישה למיתחם החדש אינם עומדים במבחן תכנוני נאות. בכך די כדי לדחות גם טענה זו, כנטולת אחיזה במציאות. גם כאן, לא יבוא בית משפט זה בנעליה של רשות התכנון; ואין מקום להתערבות מצידו כל עוד אין אחיזה לכך שהתכנון הינו פרי שיקולים זרים, שאין להם קשר לצרכים האמיתיים של האוכלוסיה שעבורה נעשה התכנון.

ג. המישור המשפטי: "ניגוד עניינים" אצל חברי הוועדה בתחום זה, התמקדו העותרים, בסופו של דבר, בטענה שמעורבותה של נציגת משהב "ש בהליכי ההפקדה והאישור של תכנית הבינוי במיתחם הר חומה, עומדת בניגוד להוראותיו של סעיף 47א לחוק התו"ב.

בחינת הוראותיו של סעיף 47א הנ"ל מלמדת - כפי שטוענים המשיבים - כי אכן אין הן חלות, אלא על השתתפות "בדיון ובהצבעה בקשר להתנגדות או לערר..." כאמור בפתיח לס"ק(א); ונציגת משהב"ש, השתתפה אך ורק בדיוני ההפקדה ולא השתתפה בדיונים הסגורים ב"התנגדויות" שהוגשו על ידי העותרים.

אשר על כן, דין הטענה להידחות.

ד. המישור המשפטי: "דיונים פנימיים" מוקדמים כאמור, בפי העותרים טרוניה על כך, שחלק מחברי הוועדה קיימו "דיון פנימי" בקשר להתנגדויות שהוגשו מצידם; כאשר הם - העותרים - לא שותפו בו ופרטיו לא הובאו לידיעתם.

המשיבים מצידם, אינם כופרים בקיומו של אותו "דיון פנימי". ברם, לטענתם, לא היה זה דיון "מוקדם" בהתנגדויות לגופן, אלא "מפגש בירור" להבהרה של נושאים שונים הקשורים בתכנית.

עמדת ההלכה הפסוקה בדבר אופיו של הדיון בהתנגדויות אומרת: שאין חובה "על מוסד התכנון הדין בהתנגדות להזמין את הצדדים לכל שלבי הדיון, לרבות שלבי ההכרעה בהתנגדות..." ; ושאין לומר שהדיון כולו "מתחילתו ועד סופו, חייב להיות פתוח לקהל ולהתנהל בפומבי..." (בג"צ 595/75, 337 (3), עבד רבו סלמאן נ' הוועדה המחוזית, ירושלים); (ההדגשות שלי - י.ק.).

ה"דיון בהתנגדות" כולל אומנם את שמיעת הצדדים הנוגעים בדבר ואת קבלת ראיותיהם "בפומבי", קרי: בנוכחותם. ברם, אין לגזור מכך כי כל שלבי הדיון חייבים להתקיים בנוכחות המתנגדים; ההכרעה בהתנגדויות יכולה להתקבל בדיון "פנימי וסגור" של הוועדה אשר על כן, אין למצוא פסול בכך שחברי ועדה מתכנסים לבירורים "פנימיים" מוקדמים לקראת שמיעתם של המתנגדים. אין בפנינו טענה שהועדה "החליטה" בהתנגדויות לפני שמיעת המתנגדים; ומפגש בירור כשלעצמו, אינו פוגם בתקינות הליכי בירור התנגדויות.

ה. המישור המשפטי: ייצוג גורמים מעוניינים זרים העותרים העלו את החשד, כי המשיב מס' 8 - מר שילוני- חבר בוועדה המחוזית שדנה בהתנגדויות, היה למעשה "נציגם" של יזמים מעוניינים; וכי עובדה זו היתה ידועה לפחות למקצתם של חברי הוועדה.

המדובר בטענה חמורה של קיום "עניין אישי" בתוצאות מסויימות אצל חבר הוועדה. טענה כזו מצריכה תשתית ראייתית נאותה; ואילו העותרים לא הציגו אפילו ראשיתה של תשתית כזו.

בכך די כדי לדחות את הטענה על הסף.

ו. המישור המשפטי - "אפליה" בקבלת התנגדויות כאמור, העותרים הלינו על כך שהוועדה הפלתה את מגידו בכך שקיבלה את התנגדותו; ו"העבירה" שטח של 28 דונם המצויים באום טובא, לתחום תחולתה של תכנית 5053, אגב גריעתו מתחום תחולתה של תכנית 2302.

לשיטת המשיבים, ההחלטה בהקשר זה הינה עניינית ונעוצה בשיקולי תכנון מובהקים. העותרים לא הצביעו על פגם תכנוני מהותי מובהק, המצדיק את התערבותנו.

ז. המישור המשפטי: בדיקות "עצמאיות" מטעם חברי וועדה העותרים אינם כופרים בזכותם של חברי הוועדה לקיים בירורים ובדיקות מיוזמתם, ככל שהדבר דרוש להם להכרעה בהתנגדויות הנדונות בוועדה. ברם, טענתם היא, כי מן הראוי הוא: שהדבר ייעשה בידיעת המתנגדים; ושיתנתן לאחרונים ההזדמנות להציג עמדתם בנושאי הבירור והבדיקה. מכל מקום - כך מסכמים העותרים - מן הראוי הוא שתוצאות הבירור או הבדיקה יובאו לידיעתם ותיתן להם זכות תגובה.

עמדה גורפת זו של העותרים אינה מקובלת עלי, משום שהיא עומדת בניגוד לאופי פעילותה של הוועדה הדנה בהתנגדויות. הוועדה אינה פועלת כערכאה שיפוטית, שלעניינה אין לו לשופט אלא מה שהובא בפניו במהלך הדיון; אלא - כגוף מינהלי השומע התנגדויות ומקבל חומר מן המתנגדים, אך מקיים את דיוניו במסגרת פנימית "סגורה". חבר ועדה, רשאי לערוך כל בירור ובדיקה הדרושים לו על מנת להחליט בהתנגדויות; והשאלה אם יש מקום לחזור ולשמוע את המתנגדים לאחר קיום בירורים או בדיקות כאמור נתונה, לשיטתי, לשיקול דעתה של הוועדה. כך הם פני הדברים בדרך כלל; ופשיטא שכך פניהם כשהבדיקות שמחן מדובר כאן - בדיקות בעלות - אינן מתייחסות למישור התכנוני.

קיום בירור בעניינים "טכניים" - כמו בירור פרטי בעלות על קרקע הנוגעת לעניין, כפי שנעשה במקרה שלפנינו - נושא אופי טכני-פורמלי; ובעיקרון הוא נוגע לעניין ההפקעה. ויהיו הדברים כאשר יהיו, במקרה דנן לא היה באי הבאת קיום הבדיקות ותוצאותיהם לידיעת העותרים משום פגם מהותי המעמיד בספק את תקפה של החלטת הוועדה.

8. סוף דבר לאור כל האמור לעיל הנני מציע לחברי לדחות את העתירה.

כמפורט לעיל, לא נמצא פגם מהותי - לא במישור התכנוני ולא במישור המשפטי - אשר הצדיק את הגשת העתירה; והטענות הגורפות שהשמיעו העותרים בדבר אפליה וקיפוח אינן מתייחסות להשמטת הבסיס מתחת לאישור התכנית 5053, אלא להשהיית מימוש הפקעת המקרקעין. במצב דברים זה, הנני מציע לחייב את העותרים - למעט עותרת מס' 16 - בתשלום 25,000 ש"ח הוצאות למשיבים מס' 1-6.

הנשיא א' ברק

אני מסכים.

השופט א' גולדברג

אני מסכים.

הוחלט כאמור, בפסק דינו של השופט קדמי.

ניתן היום, כב' בסיון תשנ"ח (16.6.1998).